

เขื่อนทดน้ำ*บางปะกง : ความล้มเหลวในการจัดการน้ำ

กุลศิริ อรุณภาคย์**

แม้การสร้างเขื่อนจะเป็นสิ่งที่ภาครัฐให้เหตุผลตลอด 30 ปีที่ผ่านมา ว่าเป็นการแก้ปัญหาเรื่องน้ำและพลังงานไฟฟ้า แต่การสร้างเขื่อนก็มักถูกคัดค้านจากคนส่วนใหญ่ในสังคม เพราะประสบการณ์ที่แล้มาทำให้เห็นผลกระทบที่เสียหายทั้งในด้านทรัพยากร ตลอดจนวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ ผลเสียที่เกิดจากการสร้างเขื่อนมิให้เห็นอย่างต่อเนื่องตลอดมา ดังกรณีของเขื่อนเขี้ยวหลาน หรือเขื่อนรัชชประภา อำเภอบ้านตาขุน จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่ป่าไม้จำนวนมากต้องจมอยู่ใต้อ่างเก็บน้ำที่มีความสูงประมาณ 70 เมตร ในเนื้อที่ 168 ตารางกิโลเมตร หรือ 105,000 ไร่ สิ่งที่ได้รับจากการเสียสละของต้นไม้ต้นละต้น และสัตว์ป่านับพันตัวที่หนีน้ำไม่ทันคือ โรงไฟฟ้า สนามกอล์ฟบนหัวเขื่อน น้ำเสีย และหนี้สินของชาวบ้าน

การสร้างเขื่อนเขี้ยวหลานทำให้น้ำท่วมบ้านเรือนถึง 415 หลังคาเรือน ซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยของคนกว่า 2,000 คน ชาวบ้านเหล่านี้เคยมีชีวิตอยู่กับธรรมชาติอันอุดมสมบูรณ์ มีคลองแสงคอยหล่อเลี้ยงชีวิต ในน้ำมีปลา นานาชนิดรวมถึงกุ้งก้ามกราม บน

* เขื่อนทดน้ำ (Barrage หรือ Diversion Dam) จัดเป็นเขื่อนประเภทหนึ่งใน 2 ประเภท ตามการแบ่งของกรมชลประทาน โดยเขื่อนอีกประเภทหนึ่งคือ เขื่อนเก็บน้ำ (Storage Dam หรือ Impounding Dam) สำหรับเขื่อนทดน้ำ จะใช้สำหรับการทดน้ำ ซึ่งการทดและส่งน้ำ หรือเรียกกันแต่เดิมในภาคเหนือว่า การเหมืองฝาย คือ กิจการที่จัดทำขึ้นเพื่อทดและส่งน้ำไปใช้เพื่อกิจการต่าง ๆ โดยการสร้างอาคารทดน้ำ ได้แก่เขื่อนทดน้ำหรือฝาย แล้วแต่ความเหมาะสมกับสภาพภูมิประเทศ (เช่น ฝาย มักสร้างในพื้นที่ที่ต่าระดับกันมาก) เพื่อทดน้ำในทางน้ำในระยะเวลาที่มีน้ำมาน้อย มีระดับต่ำ ให้สูงขึ้นเท่าที่ต้องการ เป็นประโยชน์แก่การที่จะส่งน้ำไปสู่พื้นดินได้เร็วขึ้น ตัวเขื่อนจะมีช่องระบายน้ำอยู่ระหว่างคอกหม้อ บนสันคอกหม้อมีโครงยกติดตั้งเครื่องกว้านยกบานระบาย ปิดและเปิดให้น้ำที่มีมาเกินต้องการ หรือมีความจำเป็นต้องการใช้น้ำทางด้านท้ายน้ำ ไหลผ่านลงไปได้ (อตุล อิมโอชา, 2530 : 6, 14)

** อาจารย์ประจำภาควิชามานุษยวิทยา คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผืนดินมีต้นทุนเรียนรู้พื้นเมือง ต้นมังคุดและพืชผักต่าง ๆ อาหารการกินทุกชนิดมาจากธรรมชาติ เงินมีค่าน้อยมาก จนเมื่อมีการสร้างเขื่อน รัฐก็จัดสรรที่ดินให้ที่ตำบลเขาพัง ซึ่งพื้นที่เป็นดินผสมหินลูกรังที่ปลูกอะไรไม่ค่อยขึ้น ต่างจากที่ดินในอดีตราวฟ้ากับดิน หลังจากนั้น 7 ปี ชาวบ้านก็พบว่าทุกครอบครัวต่างเป็นหนี้สินธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ไม่ต่ำกว่าครอบครัวละ 40,000-50,000 บาท ทุกวันนี้หน่วยจิตเวชเคลื่อนที่ของจังหวัดต้องมาตั้งสาขาเป็นแห่งแรกในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เนื่องด้วยพื้นที่แห่งนี้มีคนป่วยเป็นโรคทางจิตใจมากขึ้น (วันชัย ตันติวิทยาพิทักษ์ : 2535, 122-124) นอกจากผลกระทบจะเกิดกับคนแล้ว ภาวะน้ำเน่าเสียก็เกิดขึ้นเช่นกัน นับแต่ปี พ.ศ. 2526-2530 ที่มีการตัดไม้และเริ่มกักเก็บน้ำให้เต็มเขื่อน น้ำที่ถูกขังเริ่มทำปฏิกิริยากับซากเศษใบไม้จนเกิดการเน่าเสียขึ้น เจ้าหน้าที่กองมาตรฐานสิ่งแวดล้อมเคยตรวจพบว่า น้ำในเขื่อนเขี้ยวหลานมีคุณภาพดีพอให้สัตว์น้ำอาศัยหายใจได้เพียงแค่ 10 เมตรแรกจากผิวน้ำ ลึกลงไปจากนั้นถึงก้นเขื่อนออกซิเจนมีค่าเท่ากับศูนย์ ส่งผลให้น้ำใต้เขื่อนมีกลิ่นเหม็นเน่าคละคลุ้งไปทั่วลำน้ำบริเวณนั้น

เขื่อนจุฬาภรณ์ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่พิสูจน์แล้วว่า ผลที่ได้ไม่คุ้มกับผลเสียที่เกิดขึ้น กล่าวคือ ตัวเขื่อนใช้พื้นที่ป่าเพื่อทำอ่างเก็บน้ำเพียง 13,750 ไร่ แต่มีการตัดถนนเพื่อดำเนินการสร้างเขื่อนที่ทำให้ป่าถูกเขี้ยวถูกทำลายลงถึง 281,562 ไร่ เมื่อป่าเริ่มเปลี่ยนแปลง สัตว์ที่เคยอาศัยอยู่ในป่าบริเวณนั้นก็ต้องไร้ที่อยู่อาศัย เป็นเหตุหนึ่งที่ส่งผลให้สัตว์ป่าสูญพันธุ์เร็วยิ่งขึ้น นอกจากนี้รัฐยังทำการอพยพประชาชนที่อาศัยในบริเวณที่จะสร้างเขื่อนให้ไปอยู่ที่อื่น ซึ่งสภาพพื้นที่ในนิคมที่รัฐสร้างให้อยู่ นั้น ก็เป็นที่แห้งแล้งขาดแคลนน้ำ ทั้งน้ำกินและน้ำใช้ในการเกษตร ดินไม่เหมาะสมสำหรับเพาะปลูก ชาวบ้านไม่สามารถทำการเกษตรเลี้ยงชีพได้เหมือนในอดีต ส่งผลให้ชาวบ้านบางส่วนต้องละทิ้งถิ่นฐานเดิมเพื่อเข้าไปขายแรงงานในเมือง กลายเป็นปัญหาสังคมในระยะยาวต่อไป

ไม่เฉพาะแต่ในประเทศไทยเท่านั้น หลาย ๆ ประเทศ เช่นประเทศอียิปต์ ก็ประสบปัญหาจากการสร้างเขื่อนเช่นกัน เช่น เขื่อนอัสวาน ซึ่งเป็นเขื่อนขนาดใหญ่ของอียิปต์ พบว่ามีปัญหาเกิดขึ้นมากมายหลังจากก่อสร้างเสร็จ ตัวเขื่อนสามารถเก็บน้ำไว้ได้เพียงครึ่งเดียวของเป้าหมาย เนื่องจากการซึมและการระเหยของน้ำมีมากกว่าที่คำนวณไว้ ในส่วนของพื้นที่ใต้เขื่อน ซึ่งคาดว่าจะมีพื้นที่มากขึ้น เพราะมีคลองส่งน้ำ

กระจายไปได้กว้างขวาง ก็ประสบปัญหาหลายด้าน อาทิเช่น เกิดปัญหาดินเค็ม เพราะระดับน้ำใต้ดินสูง น้ำจะละลายเกลือกลับขึ้นมาผิวดิน ทำให้พื้นที่นั้นใช้เพาะปลูกไม่ได้ เกษตรกรต้องใช้ปุ๋ยในการเพาะปลูกเพิ่มขึ้น เพราะตะกอนธรรมชาติซึ่งเป็นปุ๋ยอย่างดี ถูกเก็บกักไว้ใต้ทะเลสาบเหนือเขื่อน นอกจากนี้ริมฝั่งน้ำยังพังทลายง่าย เพราะไม่มีตะกอนใต้ท้องน้ำคอยหนุน ยิ่งกว่านั้นยังเกิดโรคระบาด เช่น ไข้จับสั่น โรคบิดฮาร์เซีย และโรคริดสีดวงตา เนื่องจากภาวะน้ำนิ่งเหนือเขื่อนเป็นที่เพาะพันธุ์ยุง และแมลง ซึ่งเป็นพาหะของโรคไข้จับสั่นและริดสีดวงตา ส่วนโรคบิดฮาร์เซีย ที่ทำให้ร่างกายอ่อนเพลียและมีอาการบวมที่ท้องอันเกิดจากพยาธิที่อาศัยอยู่กับหอยก็พบมากขึ้น เนื่องมาก่อนที่จะมีการสร้างเขื่อนขึ้น พื้นที่ในบริเวณนี้จะมีฤดูแล้ง ซึ่งจะทำให้หอยชนิดนี้ตายหรือแพร่พันธุ์น้อยลง แต่การสร้างเขื่อนทำให้พื้นที่บริเวณรอบ ๆ มีน้ำอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นการเพิ่มปริมาณหอยและทำให้โรคนี้ระบาดมากขึ้น นอกจากนี้ระบบนิเวศของน้ำทะเลบริเวณไหล่ทวีปก็เปลี่ยนแปลง คือความเค็มลดลงถึงร้อยละ 25 อันเนื่องมาจากการขาดตะกอนที่ล้นน้ำพามาสู่ทะเล ทำให้ปริมาณปลาที่จับได้ลดลงอย่างมาก

ในประเทศอเมริกา ช่วงทศวรรษที่ผ่านมา ชาวเซโรคี (Cherokee) ทางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกาได้ทำการประท้วงอย่างรุนแรงเพื่อต่อต้านโครงการสร้างเขื่อนเทลลิโก ซึ่งหากสร้างสำเร็จจะส่งผลให้หุบเขาเทนเนสซี อันเป็นแหล่งอาศัยและทำมาหากินของชนกลุ่มนี้มาเนิ่นนานหลายศตวรรษต้องจมอยู่ใต้น้ำ อัมโมนีตา เซควิยา (Ammoneta Sequoyah) หมอยาชาวเซโรคี ผู้ใช้ชีวิตเก็บยาสมุนไพรในหุบเขาเทนเนสซีมานานหลายสิบปีอธิบายว่าชาวเซโรคีมีความเชื่อสืบทอดต่อกันมาว่าสิ่งที่มีมนุษย์เรียนรู้จะดำรงอยู่ในผืนดินกับมนุษย์ผู้นั้นเมื่อร่างของเขาถูกฝังกลบลงในดิน ดังนั้น การสร้างเขื่อนให้น้ำท่วมทันหุบเขา หรือการขุดหลุมฝังศพชาวอินเดียน จึงเป็นการทำลายความรู้และความเชื่อของมนุษย์ การกระทำเช่นนั้นเท่ากับเป็นการทำลายทุกสิ่งทุกอย่างที่คนเหล่านั้นสั่งสอนลูกหลานสืบต่อกันมา เซควิยาเชื่อว่าหากหุบเขาถูกน้ำท่วมตัวเขาเองก็จะสูญเสียความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับยาสมุนไพรไปจนหมดสิ้น (ยศ สันตสมบัติ : 2542, 47)

สำหรับในประเทศไทย แม้เราจะเห็นผลเสียของการสร้างเขื่อนมามาก แต่คงไม่มีครั้งไหนที่จะเห็นความเสียหายซึ่งสะท้อนถึงความล้มเหลวในการจัดการน้ำอย่างชัดเจนดังเช่นกรณีของเขื่อนทหน้าบางปะกง เขื่อนที่สร้างขึ้นมาแล้วไม่สามารถใช้การได้ คือไม่สามารถเปิดปิดประตูน้ำตามที่กำหนดได้ ต้องเปิดประตูน้ำทุกบานปล่อยให้น้ำไหล

ตามธรรมชาติ เสมือนกับไม้ได้สร้างเขื่อนขึ้น ชาวแปดริ้วพูดกันว่า “เขื่อนนี้ลงทุน 5,000 ล้าน แล้วก็ไม่ได้ใช้ ถ้าทุบทิ้งก็ต้องใช้เงินอีก 1,900 ล้าน เสียหายมากจริง ๆ”

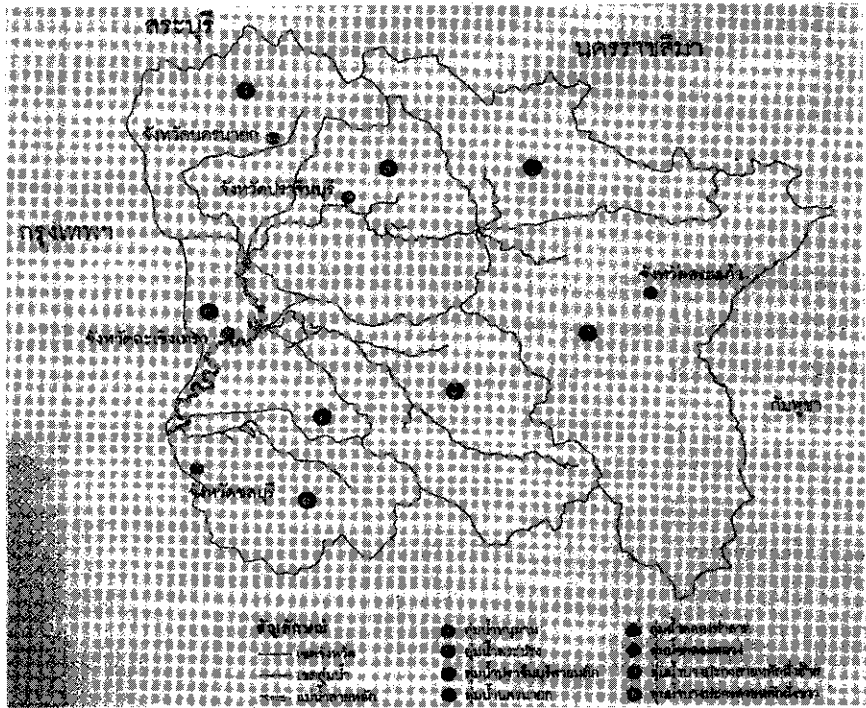
กรณีของเขื่อนทดน้ำบางปะกงนี้ สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หยิบยกขึ้นมาเป็นกรณีศึกษาโครงการที่กระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยถือเป็นบทเรียนความอับยของโครงการขนาดใหญ่ที่ไม่มีการศึกษาให้รอบคอบทางเทคนิค (มติชน 05/10/44 อ้างจาก สุภรานต์ โรจนไพรวงศ์ : 2546)

เขื่อนกรณีศึกษานี้ตั้งอยู่ที่บ้านไผ่เสวก ตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นเขื่อนที่สร้างบริเวณปากแม่น้ำบางปะกง ห่างจากปากอ่าวไทยประมาณ 70 กิโลเมตร ตัวเขื่อนยาว 166 เมตร ลึก 11 เมตร เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำบางปะกง แม่น้ำที่เป็นเส้นเลือดใหญ่ของภาคตะวันออก

แม่น้ำบางปะกง สายน้ำแห่งชีวิตของชาวแปดริ้ว

แม่น้ำบางปะกงเป็นแม่น้ำสายสำคัญของภาคตะวันออก เกิดจากการไหลรวมกันของแม่น้ำสายสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำนครนายก และแม่น้ำปราจีนบุรี ต้นน้ำบางปะกงเกิดจากลำธารน้อยใหญ่ในผืนป่าทางด้านเหนือ ทางทิศตะวันออก และทางทิศใต้ของลำน้ำ อันได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทับลาน ปางสีดา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเขาอ่างฤๅไน สอยดาว เขาเขียว เขาชมภู่ และวนอุทยานเขาเจ้าป้อทอง ลำธารเหล่านี้ได้แยกไหลเป็นแม่น้ำสำคัญ 2 สาย คือ แม่น้ำนครนายก และแม่น้ำปราจีนบุรี ซึ่งไหลมาบรรจบกันที่อำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี และรวมเป็นแม่น้ำบางปะกง ไหลลงสู่อ่าวไทยที่อำเภอบางปะกง จังหวัดฉะเชิงเทรา ความยาวของแม่น้ำ 122 กิโลเมตร ครอบคลุม 5 จังหวัดคือ นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว ฉะเชิงเทรา และชลบุรี

แม่น้ำบางปะกงได้พัดพาความอุดมสมบูรณ์จากที่ราบสูงโคราชผ่านเมืองปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา สายน้ำไหลลงสู่อ่าวไทยอย่างช้า ๆ ดินในพื้นที่ลุ่มน้ำบางปะกงได้ชื่อว่ามีคุณสมบัติดี เหมาะกับการเพาะปลูก โดยเฉพาะตอนกลางและตอนปลายน้ำนั้นเป็นแหล่งชุมชนเกษตรกรรมที่สำคัญ ผู้คนสองฝั่งผูกพันกับสายน้ำ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรมทั้งปลูกข้าว ไม้ผล และเลี้ยงสัตว์ เนื่องจากสายน้ำบางปะกง คลองธรรมชาติ และระบบชลประทาน ต่างเอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตของผู้คนในแถบนั้น เราสามารถเห็นภาพเด็ก ๆ ที่ว่ายน้ำเป็นตั้งแต่ยังเล็ก

แผนที่แสดงพื้นที่ลุ่มน้ำย่อยของลุ่มน้ำบางปะกงและแม่น้ำสาขา

ที่มา : จากโครงการศึกษาเพื่อพัฒนาแผนปฏิบัติการจัดการทรัพยากรน้ำและการใช้ประโยชน์ในลุ่มน้ำบางปะกงและแม่น้ำสาขา หน้า 4 อ้างจาก รัชนิ เอ็มมรุจิ, 2537.

ผู้คนต่างพ่ายเรือเป็นพาหนะในการสัญจร มีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ความเจริญรุ่งเรืองทางด้านเกษตรกรรมเมื่อครั้งอดีตพบเห็นได้จากรูปปั้นบนเชิงชายของพระอุโบสถวัดสัมปทวนนอก ภาพบันทึกอันเก่าแก่ชิ้นหนึ่งซึ่งแสดงถึงวิถีชีวิตของบรรพบุรุษชาวแปดริ้วซึ่งเป็นเกษตรกร ผู้สามารถในเชิงชลประทาน และการพัฒนาการเกษตร รู้จักการสร้างคันดินกั้นน้ำทะเลบริเวณฝั่งบางปะกงที่น้ำทะเลท่วมถึงจนทำให้เกิดเป็นสวนได้ มีการเพาะปลูกสองฝั่งน้ำโดยการทำคันดิน เพื่อเพาะปลูกพืชที่ไม่ต้องการน้ำมาก

(รัชนี้ เอมะรุจิ 2537: 18)

จ.ส.อ.ศักดิ์ดา ทองประสิทธิ์ ตัวแทนชาวบ้านในฐานะอนุกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง - ปราจีนบุรี เล่าให้ฟังว่า ชาวบ้านได้อาศัยสายน้ำเป็นที่อยู่ทีกินอย่างอุดมสมบูรณ์ตลอดมา ทั้งกุ้ง หอย ปู ปลาชนิดต่าง ๆ ถึงแม้ว่าหน้าน้ำบางครั้งจะเหือดร้อนกันบ้าง แต่ก็ในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ (ศักดิ์ดา ทองประสิทธิ์ : 2547, สัมภาษณ์)

ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ของลำน้ำที่มีลักษณะคดเคี้ยว ท้องน้ำมีความลาดชันน้อย จึงส่งผลให้มีการรุกรานของน้ำทะเล บริเวณปากแม่น้ำมีการเปลี่ยนแปลงระดับความเค็มของน้ำตลอดเวลา มีสภาพความเป็นน้ำกร่อย 7-8 เดือน ลักษณะเช่นนี้ทำให้บริเวณสองฝั่งแม่น้ำบางปะกงมีระบบนิเวศทั้งน้ำจืดและน้ำกร่อย และมีความหลากหลายทางชีวภาพ จากพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำบางปะกอนั้นเป็นพื้นที่ 3 น้ำ คือ น้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ถือเป็นผลดีทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์สูง ชาวบ้านพูดถึงวิถีจัดการกับปัญหาน้ำกร่อยและน้ำเค็มโดยการทำคันดินและยกร่องสวนว่าเป็นทางแก้ปัญหาที่วิเศษสุด เพราะพื้นที่ยกร่องนี้เดิมเป็นพื้นที่ที่น้ำท่วมจึงต้องมีการทำคันดินเพื่อป้องกันน้ำไม่ไหลท่วมเวลาน้ำทะเลหนุนสูง การเอาดินมาใช้โดยการยกร่อง พอยกร่องแล้ว ส่วนหนึ่งน้ำไม่ท่วม ก็ปลูกพืชที่ไม่ต้องการน้ำมากและชอบดินดอน เช่น ผลไม้ต่าง ๆ น้ำในท้องร่องมีหน้าที่ 2 อย่างคือ กักน้ำจืดและกั้นน้ำเค็ม พื้นที่ลุ่มหลังคันดินยังจัดสนิทยอยู่ พอหน้าน้ำหลากก็เปิดทวนเก็บกักน้ำจืดไว้ ได้กุ้งปลาเพิ่มเข้ามาในส่วนอีกต่างหาก หมุนเวียนถ่ายเทไปทุกปี ทำให้สามารถทำการเกษตรในพื้นที่น้ำท่วมถึงได้ (อุรา สุนทรศารทูล, 2543 อ้างจาก รัชนี้ เอมะรุจิ 2537 : 19)

คุณค่าของแม่น้ำบางปะกอนั้น นอกจากเป็นแหล่งน้ำที่หล่อเลี้ยงผู้คนสองฝั่งแล้ว ชาวแปดริ้วยังเชื่อว่าแม่น้ำบางปะกงเป็นหนึ่งในเบญจสุทธคงคา อันประกอบไปด้วย แม่น้ำบางปะกง แม่น้ำป่าสัก แม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำราชบุรี และแม่น้ำเพชรบุรี มีการตักน้ำเพื่อประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์ นับแต่สมัยรัตนโกสินทร์ ตอนต้นถึงปัจจุบัน เช่น พระราชพิธีตักน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่จะนำไปใช้ในพระราชพิธีราชาภิเษกของพระมหากษัตริย์ไทย แม้ในท้องถื่นเองดังเช่นในวันที่ 4 พฤศจิกายน 2530 เวลา 9.00 น. จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้ประกอบพิธี “ตักน้ำศักดิ์สิทธิ์” บริเวณหน้าวัดโสธรวรารามวรวิหาร เพื่อใช้น้ำในพิธีเสกเป็น “น้ำอภิเษก” ในพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 5 รอบ ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ถือเป็นความ

ภูมิใจของชาวบางปะกงที่ต้องช่วยกันรักษาให้คุณค่าของความเป็นแม่น้ำศักดิ์สิทธิ์ของบางปะกงคงอยู่ตลอดไป (สุดใจ ตระกูลศุภชัย, 2544 อ้างจาก รัชนี้ เอมะรุจิ 2537 : 17)

เขื่อนทดน้ำบางปะกง ความอภัยศบหนสายน้ำ

ความเข้าใจในธรรมชาติของแม่น้ำบางปะกงของชาวบ้านส่วนใหญ่ เป็นเรื่องที่สวนทางกับนโยบายของรัฐบาล เนื่องจากข้อมูลของภาครัฐที่อ้างว่ามาจากชาวบ้านเสนอสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างรุนแรง สภาพของคนที่สามารถอยู่ร่วมกับแม่น้ำมาได้นับร้อยปี ดั่งเห็นได้จากรายงานโครงการเขื่อนทดน้ำบางปะกงจากสำนักพัฒนาแหล่งน้ำ 4 กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ (กรกฎาคม 2544) (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ, 2545) ที่กล่าวถึงความเป็นมาของโครงการสรุปดังนี้

ถึงแม้ว่าปริมาณน้ำของแม่น้ำบางปะกงจะมีมาก คือในแต่ละปีเฉลี่ย 7,930 ล้านลูกบาศก์เมตร แต่ปัญหาของผู้ประกอบอาชีพทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรที่ผูกพันกับแม่น้ำบางปะกงก็เกิดขึ้นตลอดทั้งปี ทั้งในช่วงฤดูฝนและฤดูแล้ง กล่าวคือในช่วงฤดูฝน ระหว่างเดือน พฤษภาคม - ตุลาคม จะมีปริมาณน้ำไหลมามาก ประมาณ 6,800 ล้านลูกบาศก์เมตร หรือร้อยละ 86 ของน้ำตลอดปี ทำให้น้ำไหลบ่าล้นตลิ่งเข้าท่วมบริเวณพื้นที่สองฝั่งของแม่น้ำ ทำความเสียหายให้กับพื้นที่เกษตรกรรม เช่น นาข้าว บ่อเลี้ยงปลา และบ่อเลี้ยงกุ้งเป็นประจำทุกปี

ส่วนในฤดูแล้ง ระหว่างเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน จะมีปริมาณน้ำไหลลงมาน้อยมาก ประกอบกับท้องน้ำแบนราบมากด้วย จึงส่งผลให้น้ำทะเล ย้อนเข้ามาในแม่น้ำบางปะกง และรุกเข้าไปจนถึงจังหวัดปราจีนบุรีและจังหวัดนครนายก สร้างความเดือดร้อนแก่ราษฎรที่อยู่อาศัยสองฝั่งแม่น้ำ ทำให้ไม่มีน้ำจืดเพียงพอสำหรับการอุปโภคบริโภค การเพาะปลูก การเลี้ยงสัตว์ และในเขตโรงงานอุตสาหกรรมเป็นประจำทุกปี นั่นคือ น้ำจะมากเกินไปในฤดูฝนจนก่อให้เกิดความเสียหายให้กับพื้นที่การเกษตร ส่วนในฤดูแล้งน้ำน้อยเกินไป ทำให้น้ำเค็มย้อนรุกเข้ามาในพื้นที่เพาะปลูก และเลี้ยงสัตว์ จนก่อความเสียหายให้กับพื้นที่การเกษตรซ้ำซ้อนอีก ในเขตพื้นที่บางปะกง ประชาชนยังประสบปัญหาน้ำจืดไม่พอเพียงกับการบริโภคตลอดปีอีกด้วย เป็นเหตุให้หน่วยงานรัฐมีความเห็นว่าควรสร้างเขื่อนเพื่อแก้ไขปัญหาเหล่านี้

ความพยายามเพื่อให้มีการสร้างเขื่อนจากภาครัฐดำเนินเรื่อยมาจนกระทั่ง สมัย พล.ต.ชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี (4 สิงหาคม 2531 – 9 ธันวาคม 2533) โครงการสร้างเขื่อนทดน้ำบางปะกง จึงได้รับการอนุมัติในหลักการ และเริ่มก่อสร้างปี 2539 แล้วเสร็จในปี 2542 เป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาลุ่มน้ำบางปะกง เพื่อจัดสรรทรัพยากรน้ำในลุ่มน้ำบางปะกง ให้รองรับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรม โดยใช้งบประมาณทั้งโครงการ 5,232 ล้านบาท (รวมค่าที่ดิน 900 ล้านบาท)

ลักษณะของเขื่อน จะมีประตูน้ำเพื่อปิดกั้นลำน้ำในช่วงฤดูน้ำน้อย เพื่อเก็บน้ำ จืดไว้ในลำน้ำบางปะกงตอนเหนือเขื่อน เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค และการเกษตร โดยจะเก็บกักน้ำที่ระดับ 0.7 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง เพื่อรักษาคุณภาพ ของน้ำโดยเฉพาะในฤดูแล้ง

ทั้งหมดนี้ภาครัฐตัดสินใจโดยปราศจากการฟังความคิดเห็นของประชาชน ที่อยู่ในพื้นที่ และเมื่อโครงการแล้วเสร็จก็ถือเป็นความหายนะของชาวบ้านลุ่มน้ำ บางปะกง

เมื่อเขื่อนสร้างเสร็จในปี 2542 และเริ่มเปิดดำเนินการเปิดปิดประตูเขื่อน ในวันที่ 6 มกราคม 2543 ปรากฏว่าเกิดปัญหาสำคัญที่พบในเบื้องต้นอย่างน้อย 2 ประการคือ ประการแรก การเปิดปิดประตูเขื่อนโดยที่หวังว่าจะสามารถเก็บกักน้ำไว้เพื่อการประปาและการบริโภคกลับทำให้เกิดปัญหาน้ำเสียบริเวณเหนือเขื่อน ประการที่สอง การปิดประตูเขื่อนในคืนข้างแรมที่น้ำลด น้ำใต้เขื่อนจะหมดทำให้เกิดการพังทลายของตลิ่งและสิ่งปลูกสร้างตามลำน้ำบางปะกงในบริเวณท้ายเขื่อน ครึ่งถึงข้างขึ้น น้ำทะเลจะหนุนขึ้นสูงจนเข้าสู่คลองต่างๆ ที่เป็นแหล่งเพาะปลูกของชาวบ้าน ทำให้พืชผลทางการเกษตรเสียหาย โดยมีชาวบ้านถึง 65,590 คน จาก 17 ตำบลท้ายเขื่อนได้รับความเดือดร้อน จ.ส.อ.ศักดิ์ ทองประสิทธิ์ กล่าวว่าตามธรรมชาติน้ำจะขึ้นลงวันละ 2 ครั้ง เมื่อเราปิดเขื่อน น้ำที่ควรจะขึ้นก็จะล้นเข้าตลิ่งทั้ง 2 ฝั่ง น้ำกร่อยจะล้นเข้าสวนเกิดความเสียหายต่อพืช ผัก ผลไม้ ชาวบ้านบอกว่าน้ำกร่อยจำนวนน้อย ๆ จะทำให้

ประตูระบายน้ำที่สร้างแล้วไม่ได้ใช้งาน เพราะเปิดตลอดเวลา
โดยปล่อยให้น้ำไหลตามธรรมชาติ

สถานีควบคุมการทำงานของเขื่อนทดน้ำบางปะกงและสภาพรอบเขื่อน

ผลไม่มีรสชาติดี โดยเฉพาะผลไม้ขึ้นชื่อของเมืองแปดริ้วคือมะม่วงที่ปัจจุบันไม่ค่อยอร่อย เพราะรสชาติไม่จัดเหมือนแต่ก่อน

ภาวะการณ์ที่ว่านี้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง และตกอยู่ในสภาพที่ “เปิดเขื่อนก็ไม่ได้ ปิดเขื่อนก็ไม่ได้” ในท้ายที่สุดกรมชลประทานจึงจำต้องยกเลิกการปิดบานประตูเขื่อน และเปิดให้น้ำไหลตามธรรมชาติ เพื่อลดปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน

นวนน้อย ดรวิรัตน์ อาจารย์คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และคณะ ได้ศึกษาโครงการเขื่อนทดน้ำบางปะกงพบว่า ผลกระทบจากการสร้างเขื่อน มีอย่างน้อย 2 ด้านใหญ่ ๆ คือ ด้านแรกเป็นผลกระทบของเขื่อนต่อสิ่งแวดล้อม ด้านที่สองผลกระทบของเขื่อนทางเศรษฐกิจ

ผลกระทบของเขื่อนต่อสิ่งแวดล้อมมีมากมาย เริ่มตั้งแต่ผลกระทบต่อคุณภาพ

น้ำด้านเหนือเขื่อนทดน้ำ ผลจากการสำรวจคุณภาพน้ำพบว่าน้ำในแม่น้ำตั้งแต่ใต้อำเภอบางคล้าลงมาถึงบริเวณเหนือเขื่อนมีการปนเปื้อนของสารอินทรีย์อยู่ในระดับสูง เป็นผลมาจากการสร้างเขื่อนเพื่อกักเก็บน้ำ ทำให้อัตราไหลของน้ำในแม่น้ำเปลี่ยนแปลงไปจากธรรมชาติ คือ ทำให้น้ำบริเวณเหนือเขื่อนไหลช้าลงจากสภาพธรรมชาติและเกือบหยุดนิ่งที่บริเวณใกล้ตัวเขื่อนทดน้ำ จากสภาพเช่นนี้จึงเกิดการสะสมและย่อยสลายสารอินทรีย์ในช่วงบริเวณเหนือตัวเขื่อนทดน้ำขึ้นไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อทางลบในระดับมากที่สุด เพราะก่อให้เกิดวงจรการเน่าเสียของน้ำในแม่น้ำด้านเหนือเขื่อน จนไม่สามารถใช้น้ำสำหรับการประปาและอุตสาหกรรมได้

ส่วนน้ำด้านท้ายเขื่อนทดน้ำ พบว่า การควบคุมอัตราการไหลของน้ำในแม่น้ำบางปะกงทำให้น้ำจืดที่ระบายลงสู่แม่น้ำบางปะกงตอนล่างมีปริมาณน้อยลงจากที่เป็นอยู่ในธรรมชาติ และส่งผลให้การรุกรานของน้ำเค็มขยายตัวเพิ่มขึ้น ทั้งทางด้านความเข้มข้นและช่วงเวลาการรุกรานในแต่ละปี จากการที่มีปริมาณน้ำจืดน้อย รวมทั้งการขวางกั้นของตัวเขื่อนทดน้ำ ที่จะทำให้การขึ้นลงของน้ำมีระยะทางสั้นจากเดิม มีผลทำให้สิ่งปนเปื้อนที่ถ่ายเทลงสู่แม่น้ำบางปะกงตอนล่าง ถูกระบายออกสู่ทะเลได้ช้ากว่าสภาพธรรมชาติ และมีการสะสมสิ่งปนเปื้อนในแม่น้ำเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะในสภาพปัจจุบันที่มีการขยายตัวทางภาคอุตสาหกรรม และแหล่งชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทราอย่างรวดเร็ว การระบายสิ่งปนเปื้อนจากแหล่งต่าง ๆ เหล่านี้ ทำให้การสะสมสิ่งสกปรกในแม่น้ำบางปะกงตอนล่างเกิดขึ้นอย่างรุนแรง ทำให้เกิดการเน่าเสียเช่นเดียวกับแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่าง โดยมีลักษณะการปนเปื้อนของสารอินทรีย์และโลหะหนักสูง ขณะที่ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำลดต่ำลงมาก ลักษณะเช่นนี้จะมีผลกระทบต่อการใช้เพื่อเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมทั้งการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำโดยทั่วไป และไม่เหมาะสมที่จะใช้ในการบริโภคได้ คุณภาพทั้งสำน้ำด้อยลง เพราะขาดปริมาณน้ำจากต้นแม่น้ำมาเจือจางน้ำเสียจากชุมชน โรงงานอุตสาหกรรม ฟาร์มเลี้ยงสัตว์และไร่นา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฤดูแล้ง

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมประการต่อมาคือการทำลายของตลิ่ง หลังการสร้างเขื่อนพบว่าปัญหาการกัดเซาะริมฝั่งแม่น้ำในบริเวณท้ายเขื่อนเกิดขึ้นอย่างรุนแรง คือเมื่อมีการทดลองปิดประตูบานระบายน้ำของเขื่อนทดน้ำบางปะกง ความแตกต่างระหว่างน้ำขึ้นและน้ำลงมีเพิ่มมากขึ้น ระดับน้ำสูงสุดด้านท้ายเขื่อนทดน้ำบางปะกงจะสูงกว่าก่อนปิดบานประตู และระดับน้ำลงต่ำสุดจะต่ำกว่าหลังจากปิดบานประตู ความ

แตกต่างของระดับน้ำที่มากขึ้นส่งผลให้ตลิ่งขาดเสถียรภาพ เกิดปัญหาการทรุดตัวและพังทลายของตลิ่งท้ายเขื่อน

ผลกระทบเรื่องสัตว์น้ำในแม่น้ำ ชาวบ้านแถบลุ่มน้ำบอกว่า ระบบนิเวศพังทั้งระบบ เพราะการสะสมของเสียในแม่น้ำมีมากขึ้น เนื่องจากการไหลของน้ำที่ช้าลงทำให้ออกซิเจนถ่ายเทได้ช้า ปลาที่เคยมีในลำน้ำ 350 ชนิด หายไปกว่า 100 ชนิด ทำให้ผู้คนต้องหาวิธีอื่นในการจับปลา เช่น การโรยยาเขย่ากุ้งกับปลาขึ้นมา เป็นการซ้ำเติมระบบนิเวศมากขึ้น

ผลกระทบต่อพันธุ์ไม้น้ำ พบว่ามีสาหร่ายพวงพระโต และผักตบชวาอยู่เป็นจำนวนมากในแม่น้ำ ไม้น้ำทั้ง 2 ชนิดเติบโตและขยายพันธุ์ปิดผิวหน้าน้ำ บดบังแสงมิให้ส่องผ่านลงไปถึงพืชน้ำอื่น ทำให้แพลงตอนพืชไม่เจริญ เมื่อพันธุ์ไม้น้ำเหล่านี้เคลื่อนตัวไปที่หน้าเขื่อนจะเป็นอุปสรรคต่อการผลิตกระแสไฟฟ้าพลังน้ำ และอาจทำให้น้ำเสียได้ถ้าเจริญเติบโตอย่างหนาแน่นและตายเน่าทับถมกัน นอกจากนี้พันธุ์ไม้น้ำบางชนิดเป็นแหล่งอาศัยที่สำคัญของสัตว์ที่เป็นตัวกลาง (host) ของพยาธิหลายชนิดสู่คน ผลจากการสร้างเขื่อนถ้าไม่มีการควบคุมปริมาณของพันธุ์ไม้น้ำ เขื่อนอาจเป็นแหล่งของโรคพยาธิได้

ผลกระทบสิ่งแวดล้อมประการสุดท้ายได้แก่ทรัพยากรป่าไม้ กล่าวคือบริเวณพื้นที่ที่ก่อสร้างเขื่อน มีป่าชายเลนขึ้นอยู่เป็นแนวแคบ ๆ เมื่อไม่มีน้ำไหลผ่านพื้นที่จะค่อย ๆ ตื้นเขินจนกลายเป็นพื้นดินแข็งในที่สุดทำให้ชุมชนต้องสูญเสียพื้นที่ป่าชายเลนส่วนนี้ไป นอกจากนี้ให้เกิดการชะล้างพังทลายของดินเพิ่มมากขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อโครงสร้างและกิจกรรมในระบบนิเวศป่าชายเลน

ส่วนผลกระทบของเขื่อนที่มีต่อเศรษฐกิจ สืบเนื่องจากโครงการนี้ใช้เวลาดำเนินการตั้งแต่ พ.ศ. 2532 จนถึงปัจจุบัน เนิ่นนานกว่าสิบปี และยังไม่สามารถให้คำตอบกับสังคมได้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลาอีกกี่ปีเขื่อนแห่งนี้จึงจะสามารถใช้งานได้ ทั้งยังมีความเป็นไปได้ที่อาจทำให้รัฐบาลต้องเสีย

ค่าใช้จ่ายงบประมาณเพิ่มขึ้นอีกนับพันล้านบาท ซึ่งรวมแล้วอาจทำให้รัฐบาลมีค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นมากกว่า 6,000 ล้านบาท หรืออาจเป็นไปได้ว่าต้องทิ้งเขื่อนเพราะไม่สามารถให้ประโยชน์อย่างคุ้มค่าได้ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ 2545 : 4-29)

ปัญหาเขื่อนบางปะกงยังคงยืดเยื้อต่อไป เมื่อหน่วยงานเจ้าของโครงการยังไม่

ยอมรับความผิดพลาด ขณะที่แนวทางแก้ปัญหาจากผลการศึกษาลายชั้นยังไม่ีบทสรุปที่ชัดเจน รวมทั้งของกรมชลประทานเอง (ผู้จัดการ 11/12/45)

ทุกวันนี้ชาวบ้านยังคงไม่เข้าใจในการดำเนินงานของหน่วยงานรัฐที่ท่าเหมือนการสร้างเขื่อนเป็นเรื่องเล็กและสร้างขึ้นโดยไม่ได้ศึกษาผลกระทบตอวิถีชีวิตของชาวบ้าน ระบบนิเวศและทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อสร้างเสร็จก็ใช้ประโยชน์ไม่ได้ จะทุบทิ้งก็ต้องใช้เงินอีกมหาศาล แต่บทเรียนครั้งนี้ก็ดูจะไม่ได้ทำให้ภาครัฐเปลี่ยนแปลงแนวคิด กรมชลประทานก็ยังคงเดินหน้าสนับสนุนนโยบายสร้างเขื่อนในแหล่งอื่น ๆ ต่อไป เช่น ความพยายามสร้างเขื่อนแก่งเสือเต้น เขื่อนแก่งกรุง โดยไม่เคยฟังความเห็นหรือเสียงคัดค้านจากประชาชน หรือแม้แต่นักวิชาการเลย รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม นักวิชาการสาขามนุษยวิทยา ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องเขื่อนและการแก้ปัญหาเรื่องน้ำไว้ว่า

“...เรื่องเขื่อนเป็นเรื่องที่ทุเรศ ผมเรียกว่าเป็นอัศวินบาตรกรรมทางวัฒนธรรมอย่างใหญ่เลย เช่นเดียวกับพวงยาเสพติดทั้งหลาย ผมคิดว่าเมืองไทยทำผิดพลาดทำสิ่งที่เป็นอัศวินบาตรกรรมทางวัฒนธรรมหลายอย่าง อย่างเขื่อนนี้ใช้ เพราะมันทำลายหมดเลย ทำลายชุมชน มันทำลายวัฒนธรรม ทำลายสิ่งแวดล้อม พื้นที่ถูกทำลายทรัพยากรทางธรรมชาติอะไรต่าง ๆ จมน้ำหมด แต่ที่เลวร้ายที่สุดคือชุมชนเขาล้มเขาเสียหาย แล้วก็ไม่ดูแลเขาด้วย ...รัฐบาลทุกรัฐบาลที่ผ่านมามีทำอย่างนี้ทั้งสิ้น ชาดมนุษยธรรม เป็นอนารยชน ทุเรศ เพราะความที่ไม่เข้าใจ ไปดูที่อื่นเขาไม่ทำหรอก ที่อื่นหลังจากเขารู้ว่าเขื่อนมันอันตรายเขาก็เลิก

...การสร้างเขื่อนนี้ถ้าจำเป็น ต้องเป็นเขื่อนขนาดเล็ก ในโบราณกาลเขาสร้างเขื่อนเพื่อให้คนท้องถิ่นทำการเพาะปลูก ถ้าสร้างเขื่อนอย่างนั้นไม่อันตราย ที่อันตรายคือเขื่อนพลังงานไฟฟ้า ที่ทำลายหมดเลย แล้วทำอะไรไม่ได้ด้วย ที่สำคัญคือ สร้างเขื่อนตามลำแม่น้ำใหญ่ ๆ เป็นการทำให้ ลำแม่น้ำใหญ่ ๆ เหล่านั้นหมดวิญญาน...”²

² บทสัมภาษณ์ รศ.ศรีศักร วัลลิโภดม เนื่องในวันหยุดเขื่อนโลกปีที่ 2 ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จาก โลกสีเขียว พ.ศ. - มิ.ย. 42 หน้า 52.

วันนี้...ใครที่ผ่านไปแถวบางปะกง คงได้เห็นเขื่อนท่อน้ำบางปะกงที่ตั้งอยู่
กลางลำน้ำโดยมีได้ใช้งาน เป็นประจักษ์พยานของความล้มเหลวในการจัดการน้ำของ
สังคมไทย

เอกสารอ้างอิง

- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และคณะ. รายงานผลการวิจัยธุรกิจ รัฐ และคอร์รัปชัน. ทู
สนับสนุนการวิจัยจากสำนักงาน ป.ป.ช. 2545.
- วันชัย ดันติวิทยาพิทักษ์. ก่อนจะไม่มีลมหายใจสำหรับฟุ้งนี้ รวมงานเขียน
สารคดีธรรมชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี, 2535.
- รัชนี้ เอมะรุจิ (บรรณาธิการ). สายน้ำบางปะกง. กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2546.
- ยศ สันตสมบัติ. ความหลากหลายทางชีวภาพ และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการ
พัฒนาอย่างยั่งยืน. เชียงใหม่ : นพบุรีการพิมพ์, 2542.
- สุกรานต์ โรจนไพรวงศ์ (บรรณาธิการ). สถานการณ์สิ่งแวดล้อมไทย 2544-2545.
กรุงเทพฯ : บริษัท อัมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชซิ่ง จำกัด (มหาชน), 2546.
- อิทธิฤทธิ์ ประคำทอง. "รศ.ศรีศักรวัลลิโภดม : เขื่อนเป็นอัตรวินิบาตกรรมทางวัฒนธรรม".
โลกสีเขียว (พ.ค. - มิ.ย. 42)
- อดุล อิมโอชา. เขื่อนในประเทศไทย เล่ม 1 เขื่อนท่อน้ำ. กรุงเทพฯ : องค์การคำ
ของคุรุสภา, 2530.

ขอขอบคุณ

- จ.ส.อ.ศักดิ์ดา ทองประสิทธิ์ ตัวแทนชาวบ้านในฐานะอนุกรรมการลุ่มน้ำบางปะกง -
ปราจีนบุรี
คุณอนงค์ ชาวเมืองแปดริ้ว

บทคัดย่อ

เขื่อนทดน้ำบางปะกง : ความล้มเหลวในการจัดการน้ำ

บทความนี้กล่าวถึงผลเสียของการสร้างเขื่อน และความผิดพลาดในการสร้างเขื่อน โดยกล่าวถึงกรณีเขื่อนทดน้ำบางปะกง ซึ่งตั้งอยู่ที่ อำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา บริเวณปากแม่น้ำบางปะกง เขื่อนท่อนี้สร้างเสร็จในปี พ.ศ. 2542 ใช้งบประมาณ 5,232 ล้านบาท เมื่อสร้างเขื่อนเสร็จและทดลองเปิดใช้เขื่อนปรากฏว่าเกิดปัญหาหลายประการ ทำให้เขื่อนที่สร้างขึ้นมาไม่สามารถใช้งานได้

กรณีของเขื่อนบางปะกงนี้สภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติให้ความเห็นว่าเป็นกรณีศึกษาโครงการที่กระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม โดยถือเป็นบทเรียนความอับยศของโครงการขนาดใหญ่ที่ไม่มีการศึกษาให้รอบคอบทางเทคนิค

Abstract**Bang Pa Kong Diversion Dam :
a failure in water resources management**

This article reports about the adverse impacts of the Bang Pa Kong Diversion Dam construction project situated at the Bang Pa Kong River Delta, Muang District, Chacheongsao Province. With a total budget of 5.2 billion baht, this diversion dam was finally completed in 1999. From the outset there were countless problems, and the dam project failed to meet its objectives.

The National Economic and Social Advisory Council concluded that this project should be used as a case study for mega-construction projects that have economical and societal impacts but lack proper technical studies.